

5. Sınıf Öğrencilerinin Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modelini Metin Oluşturma Sürecinde Kullanma Becerileri

Doç. Dr. Fahri TEMİZYÜREK, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, fahri@gazi.edu.tr

Dr. Arzu ÇEVİK, Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, arzu021@gmail.com

Öz: Dilin dört temel becerisinden biri olan yazma, öğrenmenin araçlarından bir tanesidir. Bu bakımdan öğrenirken yazmanın kullanılması gibi yazarken de öğrenmek mümkündür. Yazma becerisinin gelişimi için de öğrenme sürecine ihtiyaç duyulmaktadır. Yazılı bir metin oluşturmanın öğretilmesi, zihinsel süreçte kavratılması ile özgün yazılı metinler oluşturmak mümkündür. Yazmada birçok yöntem ve model kullanılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de "Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modeli"dir. Bu model yazmanın zihinsel boyutu ve yazma sürecinin zihinde tasarlanması üzerinde durmaktadır. Bu çalışmada "Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modeli"nin kullanıldığı yazma öğretim süreçlerinde yazmanın gelişimi üzerindeki etkisi ele alınmıştır. "Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modeli"nin aşamaları sırasında öğrencilerin metin yazma durumlarını incelemek üzere planlanan çalışmada "Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modellerinin öğrencilerin metin yazma becerilerini nasıl geliştirmiştir?" sorusuna cevap aranmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu bir ortaokulda okuyan 5. sınıf öğrencilerinden oluşan 20 kişilik bir grup oluşturmuştur. Bu gruba modele uygun eğitim öncesinde, sırasında ve sonrasında ölçme yapılarak bu etkinlik kâğıtları değerlendirilmiştir. "Metnin konusu, metnin türü, metnin okuyucusu, metinde ana fikri veren kelime ve kelime grupları, metnin girişi ve sonucunu belirleme, metnin gelişme bölümünde kullanılacak ayrıntıları tespit etme, taslak yazma, başlık seçimi, metni düzenleme ve gözden geçirme ve paylaşma" aşamalarında geliştirdikleri gelişim betimsel analiz ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin bu aşamalarda gelişim göstererek özgün metinler oluşturdukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: yazma becerisi, yazmanın öğretilmesi, Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modeli, metin oluşturma.

Skill of Using Writing Model Based on Mental Design in Forming Text Process

Abstract: Writing which is one of four main skills of language is a tool for learning. In this respect, learning can be through writing while writing can be through learning. Learning process is necessitated for the development of writing skill. Learning to form written texts and forming original written texts by understanding mental process is possible. Various strategies and models is used in writing. One of them is "Writing Model based on Mental Design". This model focuses on mental dimension of writing and design of writing process in mind. In the present study, it was paid attention on the effects of teaching writing process by "Writing Model based on Mental Design" on development of writing. In the study designed to examine students' writings through steps of "Writing Model based on Mental Design", it was aimed to answer the question of "How did Writing Model based on Mental Design develop students' writing skills?" Based on this purpose, case study as one of qualitative research methods design was used. The study group was composed of 20 students who were 5th grade students in a middle school. Activity papers collected before, during and after the education based on the model were evaluated. Their development on the steps of "topic of text, type of text, audience of text, word and word groups referring the main idea in the text, determining entry and end of text, identifying the details used in body of text, writing draft, selecting title, editing text and revision and sharing" was analyzed by descriptive and content analysis techniques. In light of the findings of the study, it was identified that students developed their skills on these steps and formed original texts.

Key Words: writing skill, teaching writing, Writing Model Based on Mental Design, forming text.

1. GİRİŞ

Temel dil becerilerinin gelişimi birbirini destekler nitelikte ve bütünleyici olarak ilerlemektedir. Dil gelişimi, dinleme ile başlayan, konuşma ile devam eden; örgün eğitimde de okuma ve yazmanın öğretilmesi ile ömür boyu gelişen bir süreç olmaktadır. Becerilerdeki yetkinlik bütün dil becerilerinin öğrenilmiş olmasıyla yakından ilgilidir. Ancak Karatay (2011), araştırmalarda yazma becerisinin diğer dil becerilerine göre daha yavaş geliştiğini ve bu durumu bilişsel açıdan düşünme süreçlerinin yeteri kadar gelişmemiş olmasına bağlamaktadır. Zihinsel gelişim ve dil becerisi gelişimi arasında önemli bir bağ olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu bakımdan yazmanın gelişimi, zihinsel gelişim ve diğer becerilerin gelişimi ile yakından ilişkilidir. Özellikle yazmanın gelişiminde diğer becerilerin gelişmiş olmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü yazmada söz konusu olan aktarma için zihinde bir birikimin oluşması gerekmektedir.

Yazma, zihinsel birikimi sağlayarak öğrenme sürecinde etkin rol olmaktadır. Bu açıdan yazmayı öğrenirken aslında öğrenme de gerçekleşmektedir. Öğrenme; yetenek, inanış, tutumun değiştirdiği sonuçlarla gözlemlenemeyen süreçte gelişen içsel bir durumdur (Scardamalia ve Beretier, 2006). Öğrenmenin bu özelliği onu bireyselleştirmektedir. Öğrenen birey için bilgi üretme sürecinde bilgiye ulaşma, alt becerilere odaklanma ve bilgiyi yapılandırma adımlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Scardamalia ve Beretier, 2006)). Bireyin bilgi edinme sürecinde bilginin kaynağını araştırarak kaynağa ulaşmalı ve edindiği bilgiyi işler hale getirme yolunu öğrenmelidir. Bilgiye ulaşma yollarını keşfetme ve zihinde yapılandırma için bilgi edinme yollarını fark etmelidir. Bu açıdan bakıldığında bilgiyi işleme süreci için edinilmiş bilginin kullanımı için yazmadan faydalanılmaktadır. Yazmada bir üretim söz konusudur. Ancak üretim aşaması için bireyi yönlendirmek özellikle yeteneğin de önem kazandığı beceri alanları için bir yol bulmak kolay olmamaktadır. Güneş (2014), zihinsel işlemlerin zihin yapısını düzenleyen işlemler olduğunu vurgulamaktadır. Bu konuda yazmanın önemli olduğu bilinmektedir. Beretier ve Scardamalia (1989) bilgiyi üreten insanın bilgiyi zihinde yapılandırmasına yönelik net bir eğitim anlayışının bulunmamasının bilgi işlemede eksiklik olarak görmektedirler. Yazmada asıl olan yazılı bir ürün yani metin oluşturma bilgisinin zihinde oluşturulması ve yapılandırılmasıdır. Bu da yazma becerisinin geliştirilmesi sürecidir. Bu durum ise öğrenme sürecinde yazmanın kullanılmasını açıklamayı gerektirmektedir. Öğrenmede yazma alışkanlığı ile yazılı bir ürün oluştururken yazma becerisinin kullanılmasının arasında bağ kurulmaktadır.

Yazmada bilgiyi kullanma sürecine ilişkin modeller bulunmaktadır. Beretier ve Scardamalia (1989) yazma sürecinin zihinsel boyutuyla ilgilenerken iki yazma modeli geliştirmişlerdir. Bu iki modelden birincisi “Doğrudan Aktararak Yazma Modeli”nin acemi yazarlar için, “Dönüştürerek Yazma Modeli”nin ise uzmanlaşmış yazarlar için yapılan çalışmaları kapsadığı ifade edilmektedir. Yazma geleneksel anlayışta bazı insanlara özel olarak bahsedilmiş yetenek gibi algılanmış ve herkesin yazamayacağı düşünülmüştür. Oysa insan sadece okuma yazma bilerek sözlü dil yeteneklerini kullanarak metin üretebilir (Beretier ve Scardamalia, 1989). Bir yazılı ürün oluşturmada yeteneğin şart olmadığı, eğitim ile yazma becerisinin geliştirilebilir olduğu göz ardı edilmiştir. Bu algının değişmesi, yazmanın öğretilebilecek bir beceri olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır. Bu sayede ise yazmaya yönelik bakış açısı değişmiştir. Böylece iyi yazan bireyler aramak yerine yazmanın herkes tarafından yapılabilecek bir dil beceri olması ile eğitime önem verilmiştir. Yazarların bu konuda yaptığı çalışmalar dikkate alınarak yazmada yazma süreci, yazmanın planlanması ve ürün ortaya koyma sürecinin zamana yayılması dikkati çeken en önemli boyutlarını oluşturmaktadır. Yazı çalışmaları zamana yayılmalı, öğretmen rehber olarak öğrenciye dönütler vermelidir. Bu konuda yapılan çalışmalar sürecin ve dönütün önemini ortaya koymaktadır (Ülper, 2012; Karatay, 2011; Erdoğan, 2008).

Yazma konusundaki bilgi edinmenin yazmayı etkileyeceği düşünülerek yazma öğretimine ağırlık verilmiştir.

Beretier ve Scardamalia (1989), ortaya koydukları yazma modellerindeki temel bakış açısı, zihinde var olan bilgileri ve dil yapılarını çocuklar ya da acemi yazarlar doğrudan kâğıda aktarırlar ve planlama sürecini zihinlerinde tamamlayamazlar şeklindedir. Uzman yazarlar ise zihinsel süreçte tamamlayarak planını kendiliğinden uygularlar. Acemi yazarların uzmanlaşması için bu sürecin öğretilmesi gereklidir. Yazma becerisinin karmaşık olmadığını ifade eden Scardamalia ve Beretier (2006), yazmanın fiziksel sürecinden ziyade zihinsel süreci ilgilendirmişlerdir. Yazmanın zihinsel süreçte iki boyutuna dikkat çeken Beretier ve Scardamalia (1989), “kolay” ve “zor” olan arasındaki bilişsel ilişkiyi kurarken yazarların eğiliminin zihninde var olan bilgileri araştırma yapmadan sıraladığı düşüncesiyle zihindeki bilgiyi depolarken kullanımını bilinçli hale getirmeyi hedefleyerek bu iki yazma modeli üzerinde çalışmışlardır. Yazmada doğrudan yazma sürecinin doğal süreci açıklamak iken dönüştürerek yazmada sürecin problemi çözmek şeklinde geliştiği ifade edilmektedir. Bu iki modeli günlük okuma ile eleştirel okuma, konuşma ile oratoryo, mırıldanma ile profesyonel eser yorumlama karşılaştırmasına benzetmektedirler. Ancak başarı karşılaştırması yaptıklarında iyi bir konuşmacının kötü bir hatipten daha tercih edilir olabileceğini de ifade etmektedirler (Beretier ve Scardamalia, 1989). Yazmaya olan ihtiyaç ise bu becerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu ihtiyaç sayesinde yazılı bir metin oluşturmak için duygu ve düşünceleri doğru aktarmak için yazma bilgisinin öğrenilmesi gerekmektedir.

Zihinsel süreçte sembollere yüklenen anlam ile kavramın eşleştirilmesi süreci olan yazma becerisinde asıl olan ifade biçimidir. Hangi türde ve maksadı ne olursa olsun yazmaya günlük hayatta tüm bireyler ihtiyaç duymaktadırlar. Açıklayıcı/bilgilendirici (deneme, rapor, açıklama, araştırma raporları vb.) yazı yazma ile okulda veya iş hayatında karşılaşmaktadırlar (Hayes vd. 1989). Okulda yazma becerisi geliştirilirken bu durum göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak özgün bir metin oluşturma sürecinde Türkçe derslerinde bilgiyi kullanma stratejisiyle birlikte bilgiyi dönüştürerek kurgusal metinler oluşturma beklenmektedir. Bu süreç yazma görevi/işi için ikinci boyutu kazandırmaktadır. Yazma, yetişkinler için, bilgiyi dönüştürme süreci ve stratejisidir (Hayes vd., 1987). Bilgi edinen birey yazma sırasında bu bilgiyi kullanarak uygulama sürecinde yazmayı kullanmaktadır. Yazmada birey, aynı zamanda bir uygulama bilgisine ihtiyaç duyar. 1981’de Flower ve Hayes Bilişsel Yazma Modeli ile yazma becerisinin öğretilebileceği üzerinde durmuşlardır. Bu araştırmalar yazmada sürecin önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak yazarların yazma sürecini nasıl planladıkları bilinmemektedir (Hayes vd., 1989). Yazma aynı zamanda eleyici bir düşünme sürecini de kapsamaktadır (Flower ve Hayes, 1997). Var olan bilgilerin düzenlenmesini de içermektedir (Güneş, 2013).

Bereiter ve Scardamalia doğrudan aktarma yaklaşımını kendiliğinden uygulama temelli olarak tanımlamaktadır. Fakat bilgi dönüştürülürken analiz yapma, söylem geliştirme, konu ve durumları belirleme, uzun süreli hafızadaki bilgileri irdeleme gibi süreçlere tabi tutar. (Deane, vd. 2008, s. 6). Bu iki modelin birlikte kullanılması zihinsel boyutta planlama sürecine dayanan bir model olarak tasarlanmıştır. Yazmadan önce zihinsel tasarım ve var olan bilgilerin metin üretme sürecine aktarılması için öğrenme zorunludur. Yazmada ise ilk aşama zihinsel tasarımdır. Bu aşamada yazarın amacı ve bakış açısına göre bilgileri zihninde gözden geçirmesi, seçmesi ve kelimeleri buna göre sıralaması gerekmektedir. Gözden geçirilen bilgiler zihinsel süreç içerisinde düzenlenmekte, seçilmekte, seçilen bilgiler kelimeler aracılığıyla yazıya aktarılmaktadır. Başarılı bir yazma ürünü ortaya çıkarmak için yazma eylemini planlama, belli aralıklarla bunu düzenleme, gözden geçirme, değerlendirme, düzeltme ve tekrar yazma gibi bazen ileriye bazen geriye doğru adımlar gerekir (Karatay, 2011, s. 26).

Zihinsel tasarım, bir metni yazmaya başlamadan önce zihinde yapılan bütün planlama işlemlerini kapsayan geniş bir süreçtir. Bu süreç metin başlığı ile başlamakta ve taslağı yazmaya kadar sürmektedir. Yazma sürecinin aşamaları şöyle sıralanmaktadır;

1. Zihinsel hazırlık süreci
 - Başlık
 - Konuyu belirleme
 - Türü belirleme
 - Amacı belirleme
 - Hedef kitleyi belirleme
 - Anahtar kelime seçme ve kullanma
 - Giriş cümlesi yazma,
 - Sonuç cümlesi yazma
 - Metinde yer alan unsurları belirleme
 - Gövdeyi oluşturma
2. Taslak yazma
3. Düzenleme ve gözden geçirme
4. Paylaşım

Yazmada en önemli aşama zihinsel hazırlığın yapıldığı ilk aşama olmaktadır. Güneş (2013), tasarım boyutunu şu şekilde açıklamaktadır: Yapılandırıcı yaklaşıma göre yazmaya başlamadan önce zihinsel hazırlık yapmak çok önemlidir. Bu hazırlığı gerçekleştirmek için zihinde yapılan işlemler iki grupta toplanmaktadır. Bunlar zihindeki bilgileri gözden geçirme ve zihinsel tasarım olmaktadır. Yazmanın ikinci boyutu olan işlem boyutunda ise; bu aşamada zihinsel tasarım sürecinde belirlenen işlemler ve bilgiler sıraya konulmaktadır. Yazma işleminde iki temel görev yapılmaktadır. Bunlar birleştirme (kompozisyon) ve aktarma görevleri olmaktadır. Yazma sürecinin üçüncü boyutu ise paylaşmadır. Yazma işleminin ardından yazılan metnin paylaşılmasıdır. Yazma öncesi sürecin yazmanın en önemli kısmı olduğu ifade edilmektedir (Akyol, 2006; Flower ve Hayes 1997). Öğrencinin hazırladığı plan, yazma ödevlerini rastgeleliklerden, bocalamalardan kurtaracağı için, iyi sonuçlar verecek, kendisine bütün hayatı boyunca yararlanacağı iyi bir alışkanlık sağlayacaktır (Temizyürek ve Balcı, 2006, s. 327). Öğrencilerin yazma konusunda bilişsel farkındalık edinmeleri kendi kendilerine yazma sürecini düzenlemelerini, planlı düşüncelerini ve tasarımlarını uygulamaya koyma cesareti ve çabası göstermelerini, yazma girişimine istekli olmalarını sağlar (Karatay, 2011, s. 1044). Bu aşamada yapılan zihinsel işlemlerin öğrencilere öğretilmesi yazma becerilerinin gelişmesi için gereklidir. Bir yazının oluşturulmasındaki beş aşamada zihinsel tasarım işlemleri şöyle açıklanmaktadır:

Başlık, bir metnin başına yazılarak metin hakkında fikir sahibi olunması sağlayan içeriğini özetleyen yapıya denilmektedir. Yazıya uygun başlık seçimi zihinsel tasarım aşamalarından birini oluşturmaktadır.

Konu, yazıda anlatılmak istenen duygu ya da düşüncedir. Bu amaçla metnin yazılmadan önce konusunun belirlenmesi çalışmaları yapılmaktadır. Kurudayıoğlu ve Karadağ (2010), ilköğretim öğrencilerinin yazılı anlatımlarında seçtikleri konuları tespit ettikleri çalışmalarında öğrenciler konu seçimlerinin büyük bir çoğunluğunu kendilerine verilen konu seçeneklerinden bizzat yaşadıkları olayları, üzerlerinde etki bırakan yerleri, kendileri için önemli olan insanların anlatımını içeren konulardan seçtiklerini tespit etmişler konu seçimlerinde buna dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Tür, bir metnin genel özelliklerine ve yazılış amacına göre sınıflandırılmasıdır. Giriş cümlesi, genel bir ifade ile konunun özetlendiği amacı ortaya koyan ilk cümledir. Metin türünü seçen yazar, bu bilgileri düzenleme biçimine de karar verecek tek kişidir (Günay, 2007, s. 22).

Bir metnin başlıktan sonra en çok dikkat çeken bölümü, *giriş bölümüdür* hatta en çok okunan ilk cümledir. Bu sebeple öğrencilerle türe uygun giriş cümlesi oluşturma çalışması zihinsel tasarım aşamalarından bir tanesidir.

Sonuç cümlesi, paragrafın sonunda düşüncenin özetlendiği bir yargıya varmaya olanak tanıyan, düşüncelerin sonuca bağlandığı cümledir. Zihinsel tasarımda yazının ulaştığı noktayı ya da amacı belirlemek için planlanmış zihinsel tasarım aşamasıdır. Yazıda baş ve son arasında bir düzenleme yapma çalışması şeklinde düşünülmüştür.

Metnin türü, amacı, konusu ne olursa olsun vermek istediği ileti için yani ana fikir ya da ana duyguyu barındıran kelimeler metnin önemli unsurlarıdır. Zihinsel tasarım sürecinde öğrencilerden metne uygun *anahtar kelime* tespit etme çalışmaları da yapılmaktadır.

Metnin gövdesinde ya da gelişme bölümünde yer alacak örnek, durum, olay, benzetme, yardımcı fikirler gibi ayrıntıların metin oluşturulmadan önce tespit edilerek listelendiği bölüm zihinsel tasarım aşamasında yer almaktadır.

Zihinsel tasarım süreci içerisinde hazırlanan listeler ve planlanan ifadeler doğrultusunda bölümlerin ayrı ayrı yazılarak bir araya getirilmesi *taslak oluşturma*, oluşturulan taslağı yeniden okuma ve yazma düzenleme ve düzeltme ile yazıya son halini verilmesi ile *paylaşma* aşamaları da önemli olmaktadır. Bu aşamaların her biri aynı zamanda yazının oluşturulmasındaki süreçleri kapsamaktadır. Öğrencilere bu aşamalarda yapılacak zihinsel işlemler hakkında eğitim vererek yazma becerilerinin geliştirilmesine çalışılmaktadır. Bu araştırma böyle bir ihtiyaçtan doğmuştur. Bu nedenle çalışmanın amacı “Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modelleri öğrencilerin metin yazma becerilerini nasıl geliştirmiştir?” sorusunu cevaplamaktır.

2. YÖNTEM

Araştırmada yazma modellerinden “Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modeli”nin aşamaları sırasında öğrencilerin metin yazma durumlarını incelemek üzere planlanarak “Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modelleri öğrencilerin metin yazma becerilerini nasıl geliştirmiştir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışmaları, bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşım olarak görülmektedir (Büyüköztürk, vd., 2012, s. 21). Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir veya birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2006, s.77). Bu nedenle araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılarak tasarlanmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu bir ortaokulda okuyan 5. sınıf öğrencilerinden oluşan 20 kişilik bir grup oluşturmuştur. Çalışmanın amacı doğrultusunda çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir çünkü bu yöntem olgu ve olayların derinlemesine incelenmesini ve anlaşılmasını sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2006). Amaçlı örnekleme yöntemlerinden de tipik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle araştırma probleminde bahsedilen grubu en genel şekliyle tasvir edebilen bir grup seçilmiştir.

2.2. Veri Toplama

Çalışma grubu Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modeli temel alınarak tasarlanmış 14 haftalık eğitim almışlardır. Bu eğitim sürecinde öğrencilere bu modele dayalı araştırmacılar tarafından hazırlanan ve çalışma öncesinde pilot çalışmayla revize edilen etkinlikler uygulanmıştır. Bu grupla modele uygun çalışma öncesinde, sırasında ve sonrasında ölçme yapılarak bu etkinlik kâğıtları değerlendirilmiştir. Ayrıca, öğrencilere araştırmacılar tarafından hazırlanan ve kullanımından önce pilot çalışmayla son hali verilen yazma süreci formu uygulanmıştır. Bu form yazma sürecini beş aşamada araştırmaktadır. Birinci aşama yazının konusu, türü, hedef kitlesi, anahtar kelimelerinin belirlendiği aşama olarak hazırlanmıştır. Bu özellikleri belirlemek için örnekler verilmiş, ancak tercih öğrenciye bırakılmıştır. İkinci aşama yazının genel yapısını oluşturma aşamasıdır. Burada yazının başı ve sonu bir arada belirlenir. Yazmanın amacının ve verilen ana fikrin belirlendiği bölüm olarak tasarlanmıştır. Aynı zamanda bu aşama yazıda yer alacak üslup özelliklerine, örneklendirmelere, anlatımı zenginleştirmek için uygun görülen ifade biçimlerine karar verme aşamasıdır. Üçüncü aşama yazının taslak oluşturma aşamasıdır. Yazı için karar verilen giriş ve sonuç cümlesi ile yazıda yer alacak metnin gövdesinin oluşturulduğu ve bir araya getirildiği aşamadır. Dördüncü aşama yazının bir bütün haline getirildiği aşamadır. Bu aşamada yazı genel özelliklerini kazanmış ve bir bütün olarak oluşturulmuştur. Yazının başlığının belirlendiği ve yazı için değiştirilmesi gereken ifadelerin tespit edildiği aşamadır. Bu aşamada yazı ile ilgili kararlar neticelendirilir. Beşinci aşama yazının gözden geçirilerek düzenlendiği, kontrol edildiği ve son biçiminin verildiği aşamadır. Bu form öğrencilere verilen eğitim sürecinde ön-test, ara-test ve son-test olarak uygulanmıştır.

2.3. Veri Analizi

Nitel veri analizi kullanılarak yapılan bu çalışmada ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin yazma çalışmalarında gösterdikleri gelişim derinlemesine değerlendirilmiştir. Değerlendirme sürecinde araştırma verileri betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2006, s. 227). Nitel veri analizi verileri kodlamayı, metni küçük birimlere ayırmayı, her birime etiketler atamayı ve kodları temalar altında gruplandırmayı içermektedir (Creswell & Clark, 2015, s. 221). Bu amaçla bu çalışmada Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modelinin aşamaları genişletilerek ve yeniden revize edilerek kod oluşturma sürecinde seçilerek yazma becerisinin gelişimi açısından irdelenmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu çalışmada yazma becerisine yönelik yapılan yazma çalışmalarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yazmanın zihinsel süreci düşünülmüştür. Zihinsel süreçte yazmanın gelişmesi amacıyla “Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modelleri” doğrultusunda yazma için yapılan hazırlık çalışmaları incelenerek yazmaya katkısı araştırılmıştır.

Yazmada Zihinsel Tasarım Sürecinde yazmaya yönelik hazırlık aşamasında karar verilmesi beklenmektedir:

- Metnin konusu
- Metnin türü
- Metnin okuyucusu
- Metinde ana fikri veren kelime ve kelime grupları
- Metnin girişi ve sonucunu belirleme
- Metnin gelişme bölümünde kullanılacak ayrıntıları tespit etme
- Taslak yazma
- Başlık seçimi
- Metni düzenleme ve gözden geçirme

“Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modelleri”ne dayalı yazma planlaması için kararların verilmesi ve yazının tasarlanması gerekmektedir.

3.1. Metnin konusu

Konu seçimi doğrultusunda öğrencilere etkinlikler esnasında onlara fikir verecek ancak onları yönlendirmeyecek konu başlıkları verilmiştir. Öğrenciler istenen başlıklar doğrultusunda konu seçiminde özgür bırakılmıştır. Ön- testte tercihlerin yarısından fazlasının “tatil” olarak tercih edildiği görülmüştür. Bu da kısa bir anı yazarak süreci kolaylaştırma hedefi ile tercih ettikleri sonucuna ulaştırmaktadır. Seçilen diğer konu olarak da göze “buluşlar” çıkmaktadır. Bu konuda da basit bilgilendirici kısa metinlerin tercih edilmesini yazma süreci ile ilgili kolay yolu seçme olarak açıklamak mümkündür.

1. AŞAMA
(Örnek konular dışında istediğiniz bir konuda da yazı yazabilirsiniz.)

Gökkuşuğu	Telefon	Deniz
Tatil	Buluşlar	Yağmur
Kutlama	Bilgisayar	Hayvanlar
Spor	Misafir	Okul
Kahramanlık	Dayanışma	Alışveriş
Müzik	Resim	Tiyatro
Dans	Yüzme	Meslekler
Oyun	Kamp	Gemi

Yazacağım yazının konusunu ... olarak belirledim.

Şekil 1 Ön-test “Konu Seçimi”

1. AŞAMA
(Örnek konular dışında istediğiniz bir konuda da yazı yazabilirsiniz.)

Gökkuşuğu	Telefon	Deniz
Tatil	Buluşlar	Yağmur
Kutlama	Bilgisayar	Hayvanlar
Spor	Misafir	Okul
Kahramanlık	Dayanışma	Alışveriş
Müzik	Resim	Tiyatro
Dans	Yüzme	Meslekler
Oyun	Kamp	Gemi

Yazacağım yazının konusunu ... olarak belirledim.

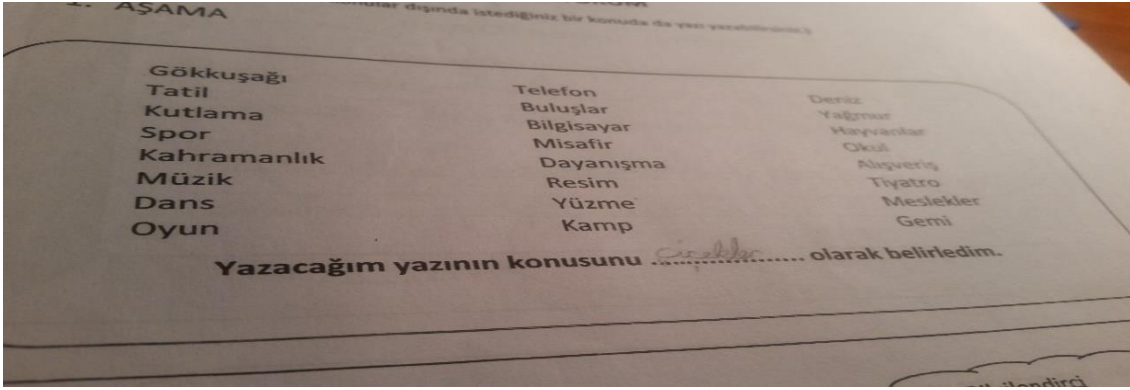
Şekil 2 Ön-test “Konu Seçimi”

Konu seçimi konusunda ara-test verileri incelendiğinde konuların çeşitlendiği sonucuna ulaşılmaktadır. Şekil 3 ve Şekil 4’te örneklendirildiği gibi “kamp, spor, dayanışma, tiyatro” gibi farklı konulara yöneldikleri tespit edilmiştir.

1. AŞAMA
(Örnek konular dışında istediğiniz bir konuda da yazı yazabilirsiniz.)

Gökkuşuğu	Telefon	Deniz
Tatil	Buluşlar	Yağmur
Kutlama	Bilgisayar	Hayvanlar
Spor	Misafir	Okul
Kahramanlık	Dayanışma	Alışveriş
Müzik	Resim	Tiyatro
Dans	Yüzme	Meslekler
Oyun	Kamp	Gemi

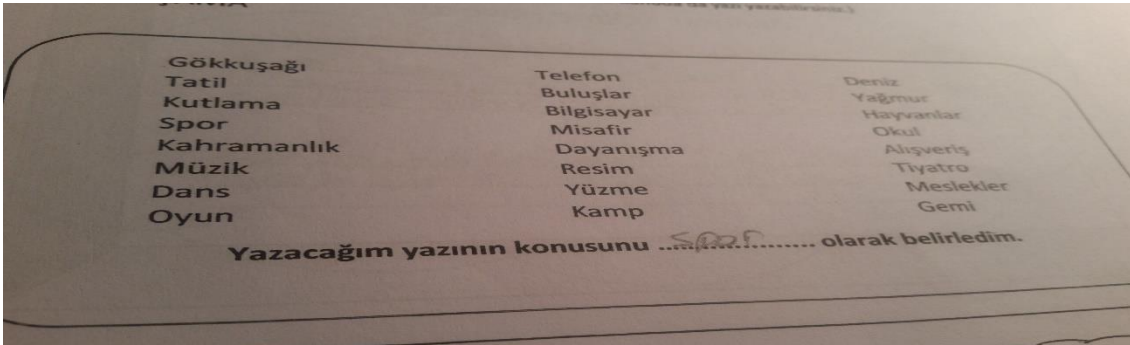
Yazacağım yazının konusunu ... olarak belirledim.

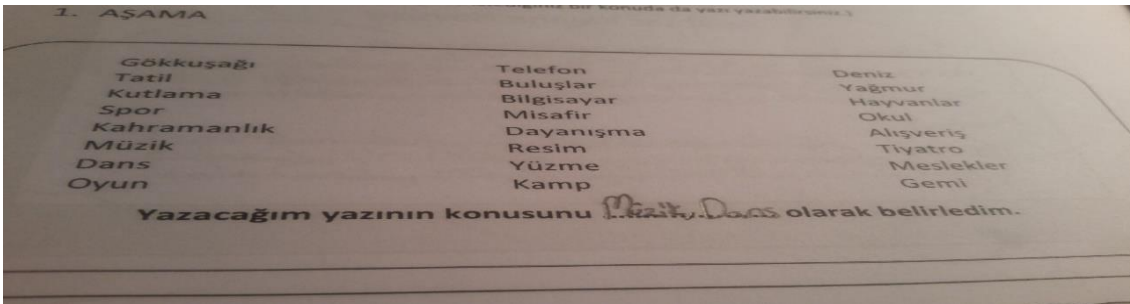
Şekil 3 Ara-test "Konu Seçimi"

Şekil 4 Ara-test "Konu Seçimi"

Şekil 5'e bakıldığında konu seçiminde daha özgür hissettikleri tablo dışında istedikleri konulara yönelmeleri yazmada kendilerine olan güvenin arttığı süreç içerisinde yazma konusunda zihinsel planlamada özgün kararlar alabildikleri tespit edilmiştir.

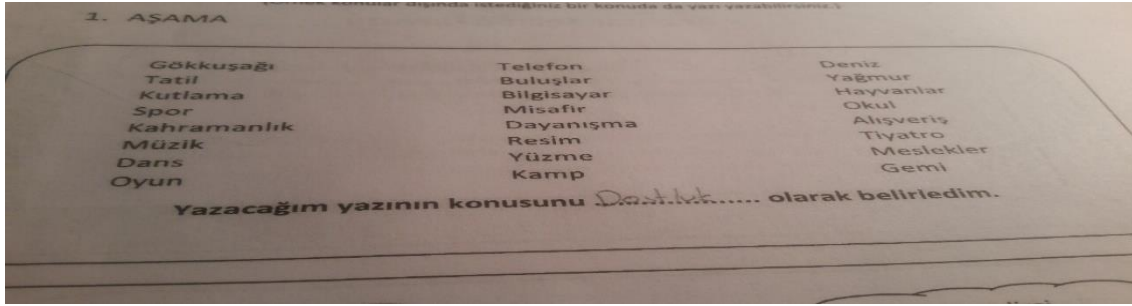

Şekil 6 Son-test "Konu Seçimi"

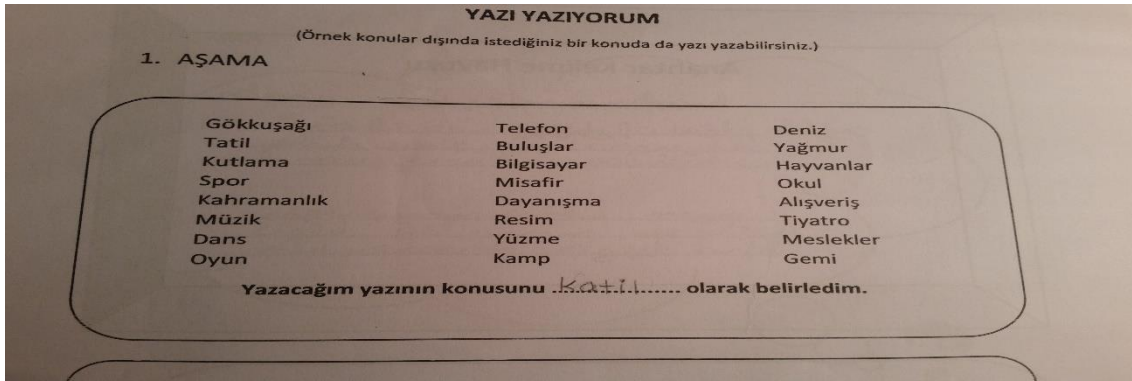

Şekil 5 Ara-test "Konu Seçimi"

Konu seçiminde son test verileri incelendiğinde "tatil" konusunun tercih edilmediği, öğrencilerin konu çeşitliliğine gittikleri tablo içinde yer alan konulardan "telefon, meslekler, misafir, oyun" gibi farklı konulara yöneldikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra tablo içinde yakın konuları birleştirdikleri ve bağ kurdukları görülmüştür. Şekil 7'de olduğu gibi "Dostluk, yardımlaşma, ödev, sevgi, katil" gibi farklı konu başlıkları tercih ettiklerinden zihinsel tasarım sürecinde özgün oldukları tespit edilmiştir. Zihinsel tasarım sürecini kavrayan öğrencilerin konu seçerken zorlanmadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Şekil 7 Son-test "Konu Seçimi"

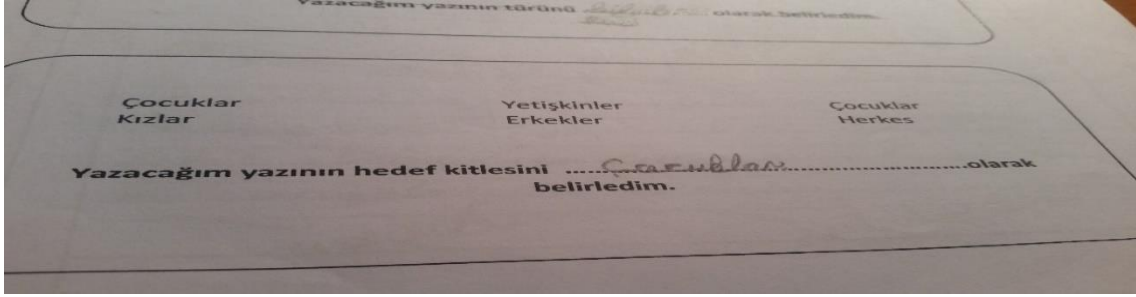
Şekil 8 Son-test "Konu Seçimi"

3.2. Metnin türü

Tür seçimi konusunda 5. sınıf öğrencilerinin yazmada kolay ve etkili olabilecekleri düşünülerek "hikâye edici" ve "açıklayıcı veya bilgilendirici" anlatım biçimlerini kullandıkları metinler oluşturmaları beklenmiştir. Bu süreçte öğrencilerin ön-test verileri incelendiğinde iki öğrenci hariç tamamının hikâye edici metin yazmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Genellikle kurgusal olmayan "tatil" konusunda anılarını yazdıkları görülmektedir. Öğrenciler ara-testte bilgilendirici metin yazan öğrenci sayısı sekize ulaşırken hikâye edici metin yazmayı 12 öğrenci tercih etmiştir. Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin konu belirleme ile belirlenen konuda planlama yaptıkları ve konu tür ilişkisi kurarak tercihlerini belirledikleri görülmektedir. Son-test verilerine bakıldığında öğrencilerin her iki tür için de yazma konusunda istekli oldukları gözlenmiştir. Konu seçimini tür ile ilişkilendirerek öğrencilerin tamamının iki türde de metin oluşturdukları görülmüştür. Yalnız bir öğrenci sadece "hikâye edici" metin yazmaya yönelmiştir. Bu durum konu üzerine araştırma yapmaktan kaçındığını ifade etmiştir. Yazarken öğrenme süreci konusunda isteksiz oluşu yazıyı oluşturma süreçlerinde yaşadığı sıkıntıyı ortaya çıkarmıştır.

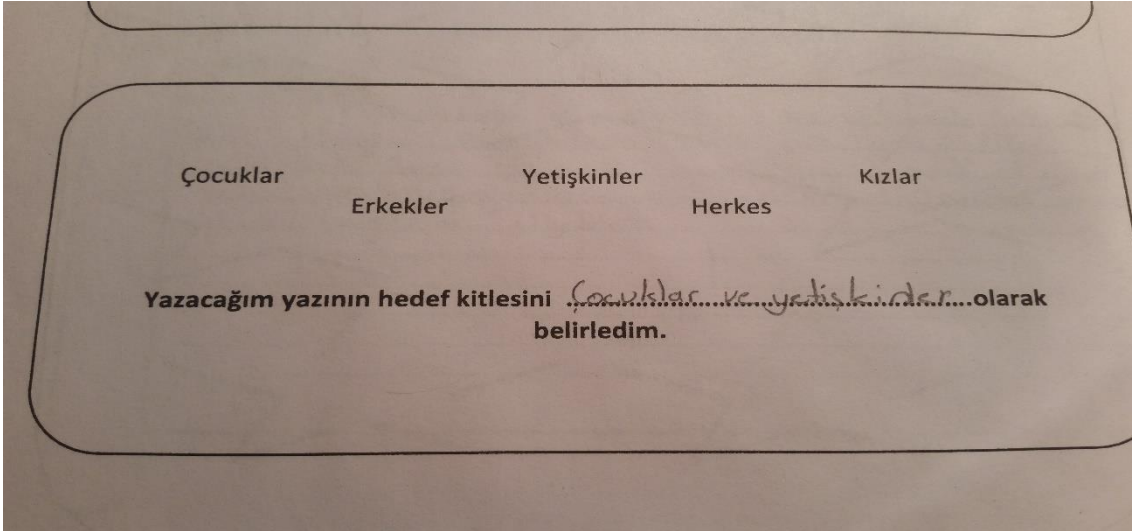
3.3. Metnin okuyucusu

Metnin hedef kitlesinin seçimi için önerilerde bulunulmuş, bu öneriler doğrultusunda yazının kime hitap ettiği, kimlerin dikkatini çekebileceği konusunda rehberlik edilmiş ve tercih yaparak yazılarını biçimlendirmeleri beklenmiştir. Ön-test tercihlerine bakıldığında bir öğrenci "kızlar" olarak seçerken iki öğrenci "herkes" şeklinde belirlemiştir. Öğrencilerin okur seçiminde "çocuklar" olarak tercih ettikleri görülmüştür. Bu durum onları anlayacak, ortak noktada buluşacakları yaşlıları olması düşüncesiyle tercih ettiklerini göstermektedir.

Şekil 9 Ön-test "Hedef Kitle"

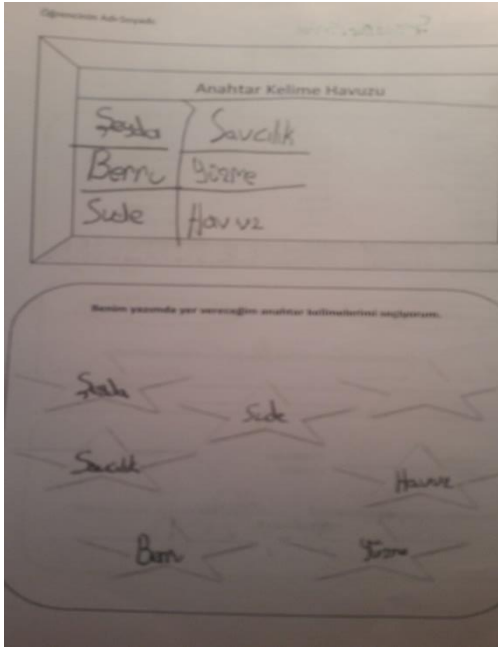
Ara-test tercihleri incelendiğinde ise öğrencilerin çeşitliliğe gittikleri görülmüştür. Büyük oranda hedef kitlenin "çocuklar" olduğu görülmüştür. Yazı ile hedef kitle uyumuna ön-testte çok dikkat etmedikleri seçim sunulduğu için bunu yazdıkları belirlenirken ara-testte ise bu düzenlemenin göz önüne alındığı görülmüştür. Son-test tercihleri incelendiğinde ise öğrenciler genellikle hedef kitle seçiminde "herkes" olarak belirlemişlerdir. Son-test verilerine bakıldığında "hedef kitle" ("hedef kitlenin") verilmek istenen iletiye göre şekillendiği belirlenmiştir. Anne-baba ve çocuk ilişkisinin konu alındığı bir yazının hedef kitlesi bu iki grup olarak belirlenmiştir

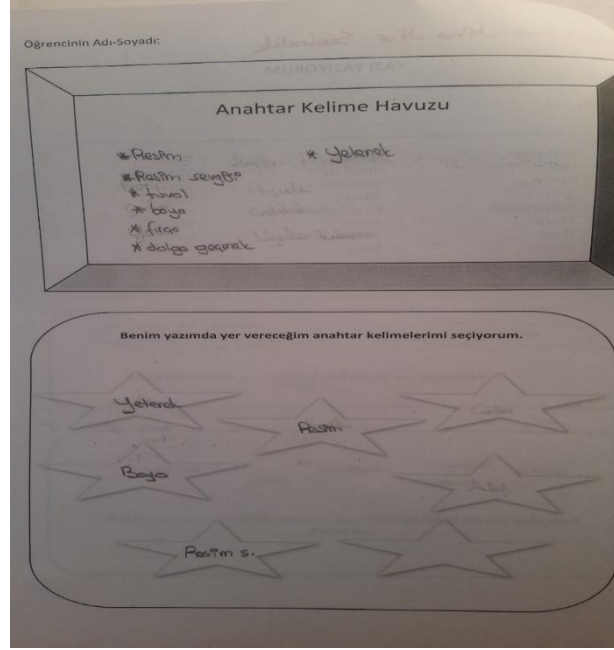
Şekil 10 Son-test "Hedef kitle"

3.4. Metinde ana fikri veren kelime ve kelime grupları

Metinde yer alacak fikri destekleyecek ve metnin ana hatlarını çizecek ve başlıkta yer alacak kelimelerin seçimi metni oluştururken önemli olacaktır. Kimi zaman ana fikri destekleyen kimi zaman da yardımcı fikirlerin ana fikre ulaşmasını sağlayan ve bağlantı kuran anahtar kelimeler metin için önemli ve gereklidir. Öğrenciler yazılarında bu kelimeleri kullansalar da fark edemeyebilirler ya da kullandıkları kelimelerin metin içerisindeki yer ve önemi hususunda onların hem işini kolaylaştıracak hem de metnin omurgasında gerekli olan tercih olduğunu bilemeyebilirler. Bu bakımdan metin oluşturmadan önce fikirlerin temelini oluşturan kelime seçimi konusunda bir çalışma yapmaları gerekmektedir. Bu açıdan etkinlikte yer alan kelime seçimi ile ilgili bölüm incelenmiştir.

Şekil 12 Ön-test "Anahtar Kelime Seçimi"

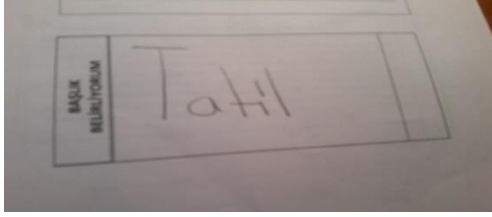

Şekil 11 Son-test "Anahtar Kelime Seçimi"

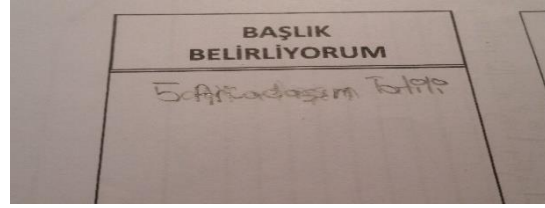
Ön-test verileri incelendiğinde öğrencilerin oluşturdukları havuzdaki bütün kelimeleri seçtikleri, amacına uygun kelime seçimine gitmedikleri görülmüştür. Şekil 10'da da görüldüğü gibi özel isimlere yer verildiği belirlenmiştir. "Tatil" konulu hikâye edici bir metinde kahramanların adları "anahtar kelime" olarak yazılmıştır. Ara-test için bu durumun tam olarak değiştiği görülmezken son-testte öğrencilerin metin için uygun anahtar kelime seçimi yaptıkları ve bunları uygun şekilde metin içerisinde kullandıkları tespit edilmiştir. Şekil 11'de "resim" konulu bir hikâye edici metin üretme sürecinde öğrencinin belirlediği "anahtar kelime havuzu" görülmektedir.

3.5. Başlık seçimi

Metin oluşturma sürecinde başlık seçimi ve metne uygun başlığı belirleme sürecinde ön-test verileri incelendiğinde genellikle "konu"nun başlık olarak seçildiği "Tatil, Ayşe'nin Bir Günü, Beş Arkadaşın Tatili, Tatile Gitmek" örneklerinde olduğu gibi başlık tercih edildiği görülmektedir. Ara-testte tercih edilen başlıkların konuya yakın ancak çeşitlendiği kelime gruplarının tercih edildiği tespit edilmiştir. Ara-testte kullanılan bazı başlıklar şu şekildedir: "Hilal'in Tatil Macerası, Bilgisayar, Buluşlar, Tiyatro, Sevgili Bombom, Buluşların Yararları." Son-test incelendiğinde ise özgün ve metin için merak uyandıran başlıkların daha çok tercih edildiği ve kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan başlıklar şu şekildedir: "En Büyük Hediyem, Meraklı Einstein, Ev Arkadaşım Boncuk, Elif'in Hayvan Sevgisi, Kuklalarla Dans, Acı Ölüm, Pandalar ile Kampta, Çok Güzel Bir Gökkuşuğu."

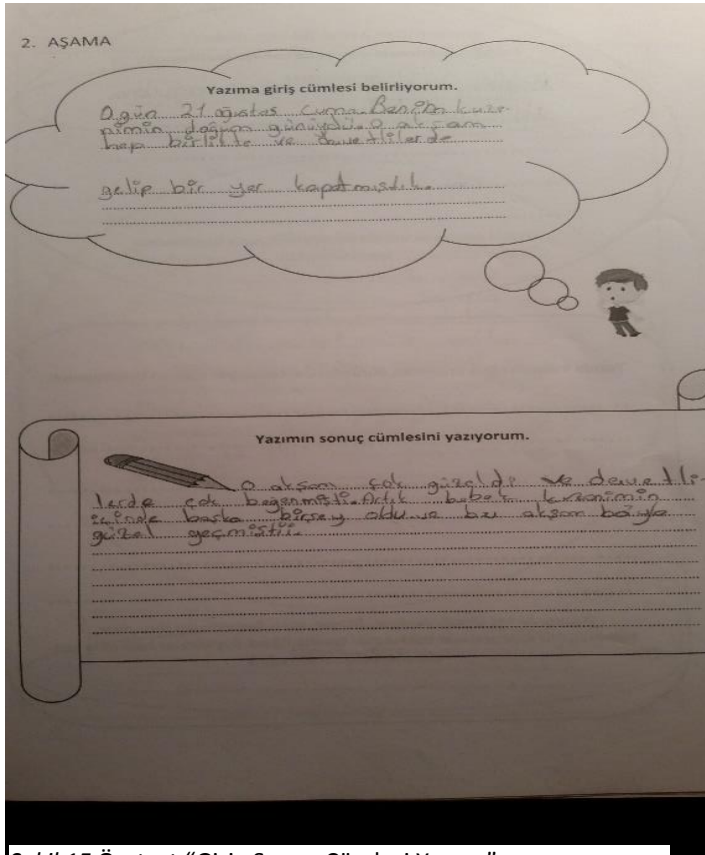
Şekil 14 Ön-test "Başlık"

Şekil 13 Ön-test "Başlık"

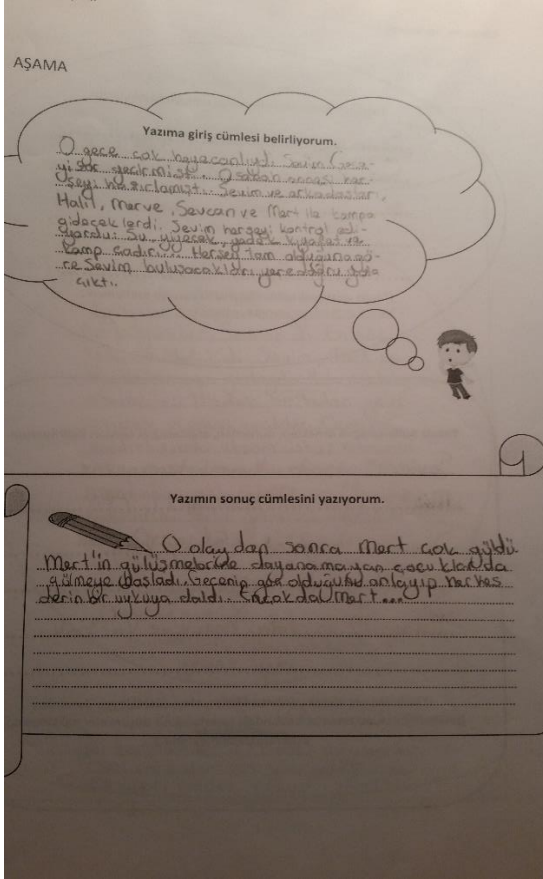
3.6. Metnin girişi ve sonucunu belirleme

Metin oluşturma sürecinde farklı bölümleri farklı zamanlarda oluşturmak için metnin türüne göre ilk cümlesini ve son cümlesini aynı anda yazarak metnin son bulacağı ifadenin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öğrencilerden daha önce türü, konuyu anahtar kelimelerini belirlediği metin için bir giriş cümlesi ile sonuç cümlesi yazmaları istenmiştir. Şekil 14'te ön-testte yazılan giriş ve sonuç cümlesi örneklendirilmiştir. Bu örnek incelendiğinde giriş cümlesi için uygun olmadığı, ancak bir olaya yazısı için uygun olduğu görülmektedir. Öğrenciler özellikle sonuç cümlesini en başta yazma fikrini yadırgayarak genellikle yazmaktan kaçınmış ya da kısa birer ifade ile geçiştirmişlerdir. Giriş-sonuç bağlantısı kurarak metnin bölümleri arasında bir bağ olması gerektiği fikri ön-testte yer almamaktadır. Ön-test verileri incelendiğinde öğrencilerin tamamının bir cümle yazdıkları belirlenmiştir. Ancak amacı olmayan asıl metinde kullanılmayan cümleler dikkati çekmektedir. Sadece bu bölümde yazmaları istendiğinden bir cümle yazdıkları düşünülmektedir. Tek cümleden oluşan ifadenin olmadığı giriş ya da sonuç niteliğinde olmayan örneklere de rastlanmaktadır.

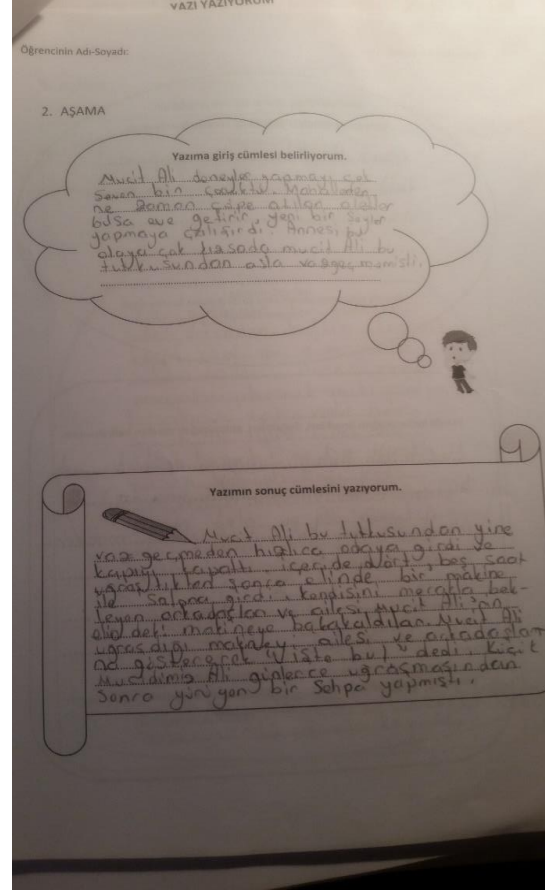

Şekil 15 Ön-test "Giriş-Sonuç Cümlesi Yazma"

Yazma sürecinde metnin başlangıcını ve sonucunu bir arada yazarak metnin farklı bölümlerini oluşturma etkinliklerinin ardından ara-testte öğrencilerin bu konuda artık zorlanmadıkları görülmektedir. Sonuç cümlesinde olması gereken ayrıntılara yer verdikleri hatta oluşturdukları metinlerde daha az değiştirdikleri görülmektedir. Girişte bulunması gereken ifadelerin yer aldığı anlatım biçimine uygun ifade biçimi ile amacı ortaya koyan cümlelerin şekillendiğini görmek mümkündür. Bu bakımdan örnekler incelendiğinde giriş cümlesinin ve sonuç cümlesinin biçimi konusunda fikir sahibi oldukları ve bu doğrultuda bir tasarım yaptıkları düşünülmektedir.

Şekil 16 Ara-test "Giriş-Sonuç Cümlesi Yazma"

Şekil 17 Son-test "Giriş-Sonuç Cümlesi Yazma"

Son-test verileri incelendiğinde öğrencilerin tamamının giriş ve sonuç cümlesi yazdığı görülmüştür. Örnek cümle ile metinler incelendiğinde iki öğrenci hariç öğrencilerin ilk yazdıkları cümleleri küçük değişikliklerle kullandıkları tespit edilmiştir. Zihinsel tasarım sürecinde seçtikleri ifadelerin yerleştiği sadece süreç içerisinde metnin gidişatı doğrultusunda şekillendiği görülmektedir. Bir öğrenci ana fikri değiştirerek sonuç cümlesini tamamen değiştirerek yeni bir sonuç ifadesi oluşturmuştur. Diğer öğrenci de beğenmediği için yeni bir sonuç ifadesi yazmıştır. Giriş ve sonuç ifadelerinde verilen kararlar genellikle uygulanmıştır. Amacı belli olan yazıların şekillenmesi sürecinde zihinsel boyutta yazıyı planlayabildikleri düşünülmektedir.

3.7. Metnin gelişme bölümünde kullanılacak ayrıntıları tespit etme

Metnin gelişme bölümünde kullanılacak ayrıntıları tespit etmede ön-test verileri incelendiğinde öğrencilerin "yok" ifadesi ile ya da boş bırakılan bölüm olarak bırakıldığı görülmüştür. Bu kısımda ne yazacaklarını ya da neyi belirlemeleri gerektiğini bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yazıya başlamadan önce yazıda kullanmak istedikleri düşünceyi geliştirme biçimlerini kullanmadıkları yazıda bunlara yer vereceklerini bilmedikleri

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Yazdığım metindeki olay ya da konuyu özetliyorum.

Mucit..Ali..?nin...buluş..yapma...
tutkunu...ve...bunları...yaparkenki
maceraları.....
.....
.....
(Yazıda anlatılmak istenen olayı ya da durumu özetlemeniz istenmektedir.)

Yazıda kullanacağım örnekleri, durumları, anlatacağım olayları belirliyorum.

Mucit..Ali..buluş..yapma..tutkunu..gibi
bir kaç tane Bv. metinde (yazıda)
Mucit..Ali..nin..buluş..yaparkenki..maceraları
başını..anlatacağım.....
.....
.....
(Yazınızda yer alacak yardımcı fikirler, olayı destekleyen durumlar, belirlediğiniz kahramanlar hakkındaki tasarladığınız düşünceler hakkında not almanız beklenmektedir.)

Şekil 19 Ara-test Ayrıntıları belirleme

Yazdığım metindeki olay ya da konuyu özetliyorum.

..Sevinç..ve..sıkıdabazılarının..hemp..yaparı.
..kara..Mucit..in..karut..tutkunu..korkulu..
..özi.....
.....
.....
(Yazıda anlatılmak istenen olayı ya da durumu özetlemeniz istenmektedir.)

Yazıda kullanacağım örnekleri, durumları, anlatacağım olayları belirliyorum.

..Sevinç: 12 yaşında:..karaolukta..korkulu.....
..Mert: 12 yaşında:..korkulu.....
..Sevinç: 13 yaşında:..Sıkı..korkulu.....
..Habil: 11 yaşında:..Sevinç.....
..Merve: 12 yaşında:..korkulu..ve..korkulu.....
.....
.....
(Yazınızda yer alacak yardımcı fikirler, olayı destekleyen durumlar, belirlediğiniz kahramanlar hakkındaki tasarladığınız düşünceler hakkında not almanız beklenmektedir.)

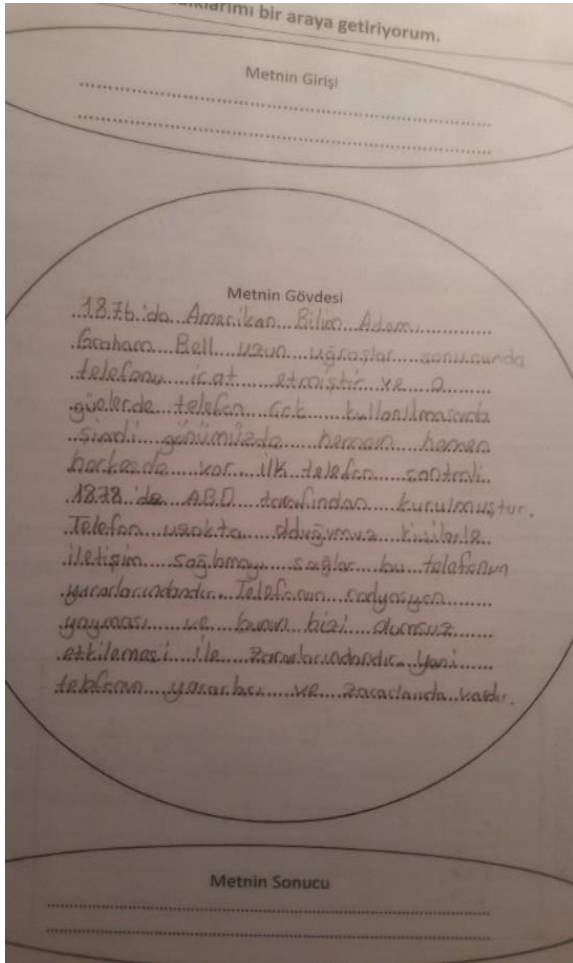
Şekil 18 Son-test Ayrıntıları belirleme

düşünülmektedir. Yazı esnasında geliştiği, öncesinde bir zihinsel hazırlık yapılmadığı görüşü hâkimdir.

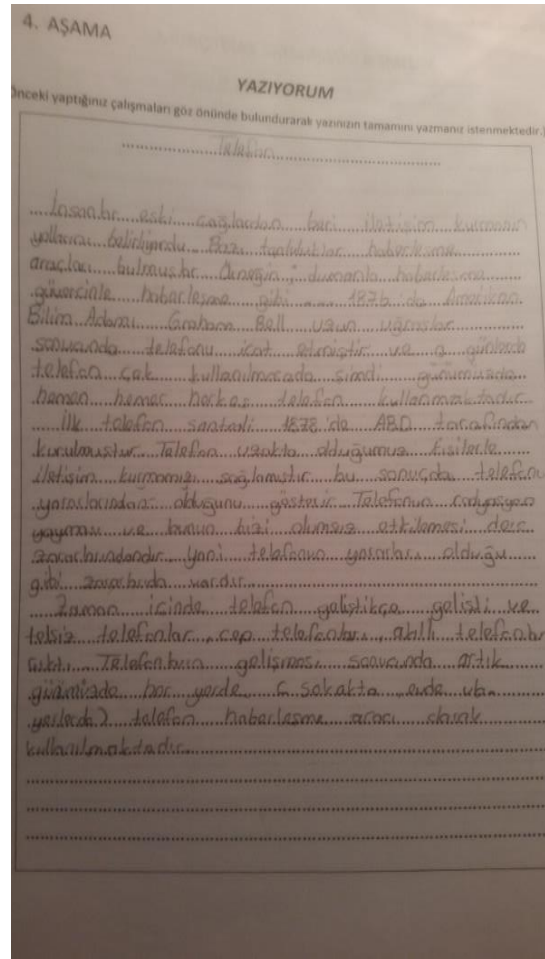
Yazıda kullanılacak ayrıntıların belirlenmesi aşamasında ara-testte kısmen başarılı oldukları ancak bu konuda yeterli ön bilgiye sahip olmadıklarından kullanamadıkları görülmektedir. Ara-testte öğrenciler küçük ayrıntılar yakalayarak onları kullanacaklarına yönelik notlar aldığı görülmektedir. Bunu örneklendirmek için Şekil 17’de bir ara-testte öğrenci hazırlığı gösterilmiştir. Son-test örnekleri incelendiğinde ise öğrencilerin yarısından fazlasının (13 öğrenci) yazısındaki ayrıntıları rahatça tespit edebildiği, bunlara yazılarında yer verdikleri görülmüştür. Şekil 18’de bir öğrencinin hikâye edici bir metinde kullanacağı ayrıntıları not aldığı görülmüş, örnek olarak sunulmuştur.

3.8. Taslak yazma ve taslağı inceleme

Ön-test verileri incelendiğinde öğrencilerin tamamının bir taslak oluşturduğu görülmektedir. Ancak oluşturulan taslak metinlerin genellikle kısa ve ayrıntının yer verilmediği, son yazılan metinlerde de değişiklik yapılmadığı görülmektedir. Öğrencilerden bir tanesi taslak yazmadan asıl metne geçmiştir. İki metin arasında fark olmayacağını düşündüğü için böyle yaptığını ifade etmiştir. Bu duruma yazma sürecini kısaltma ve yazacak ayrıntı bulamama durumunda başvurulduğu düşünülmektedir. Ara-testte de benzer durumlarla karşılaşmıştır. Taslak yazmanın gerekli olduğuna inandıkları ancak sadece araştırma notlarına yer verdikleri görülmektedir. Şekil 19’da öğrenci yaptığı araştırmayı not almış; ancak yazısında bu notları Şekil 20’de görüldüğü gibi kullanmamıştır. Bu durum zihinsel tasarım sürecinde bilgilerin kullanılması konusunda henüz bir yapının oluşmadığını göstermektedir.

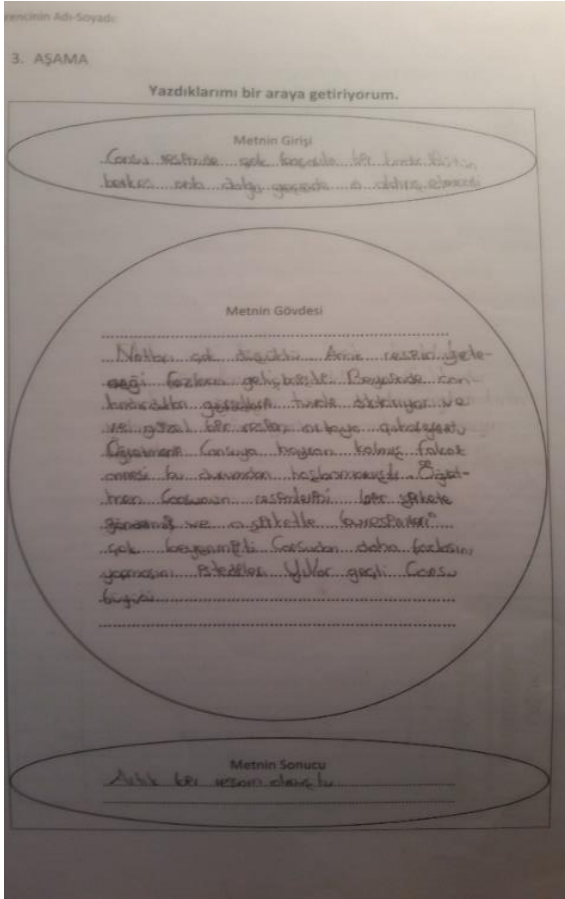

Şekil 21 Ara-test "Taslak Oluşturma"

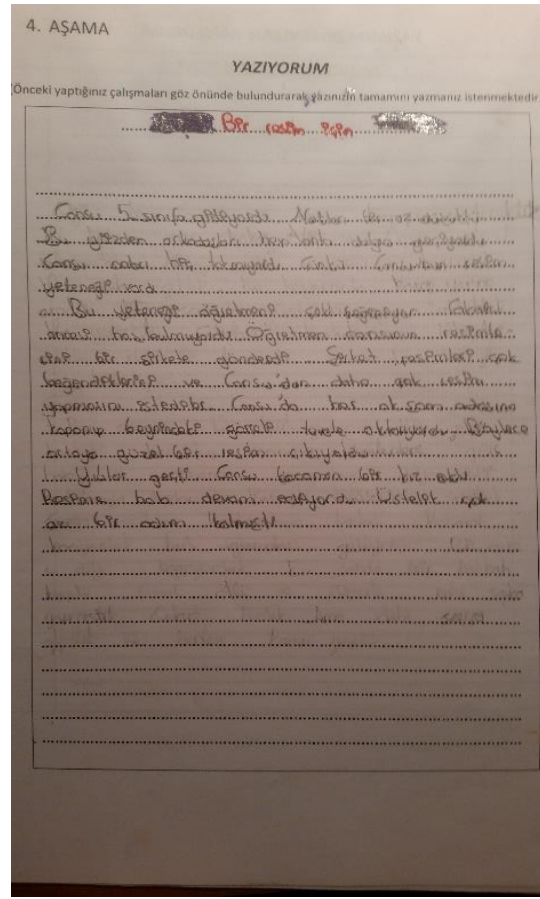

Şekil 20 Ara-test "Taslak Oluşturma"

Son-test verileri incelendiğinde ise öğrencilerin taslakları ile yazılan ilk metnin örtüştüğü tespit edilmiştir. Taslaktan tamamen vazgeçen üç öğrenci yazıyı oluşturmada zorlandıkları için farklı düşünce biçimleri de ekleyerek şekillendirirken zihinsel tasarım sürecinde oluşturduğu metni zenginleştirerek kullanan öğrenci sayısı ise 17'dir. Zihinsel süreçte planladığı metni kullanan bir örnek Şekil 21-22'de örneklendirilmiştir. Yazıdan vazgeçen üç öğrenci taslağı beğenmedikleri için değişikliğe ihtiyaç duymuşlardır. Diğer öğrenciler ise yazılarında verdikleri kararlar ile planlama yaparak taslak oluşturmuşlar, çalışmalarını taslaklar üzerinde şekillendirmişlerdir. "Resim" konulu hikâye edici türde metin oluşturan bir öğrencinin taslağı ile ilk yazısı Şekil 21-22'de örneklendirilmiştir.

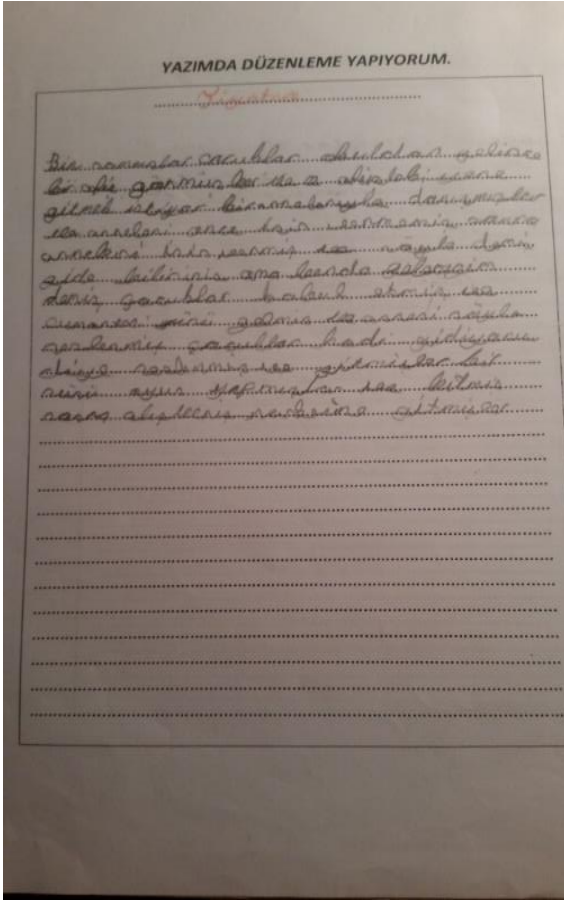

Şekil 23 Son-test "Taslak Oluşturma"

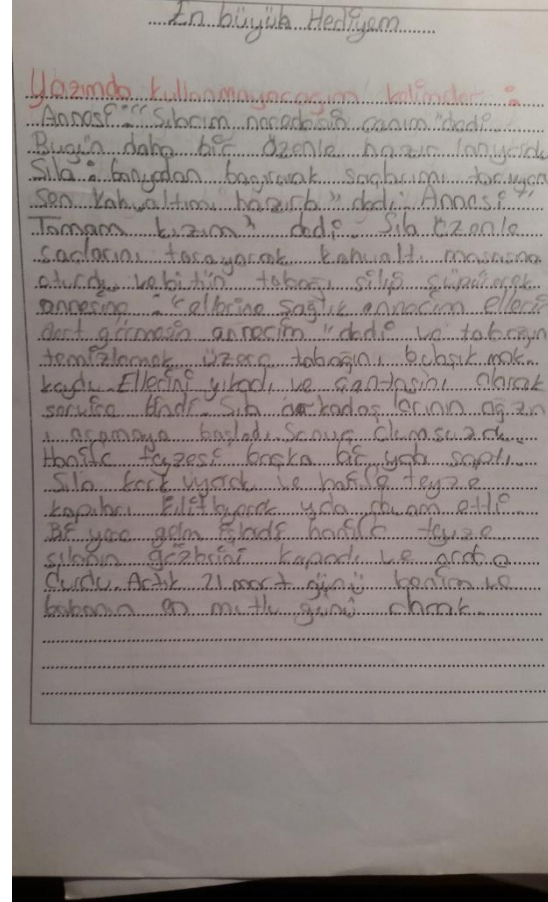

Şekil 22 Son-test "Taslak Oluşturma"

3.9. Metni düzenleme ve gözden geçirme

Şekil 24 Ara-test "Metni Düzenleme ve Gözden Geçirme"

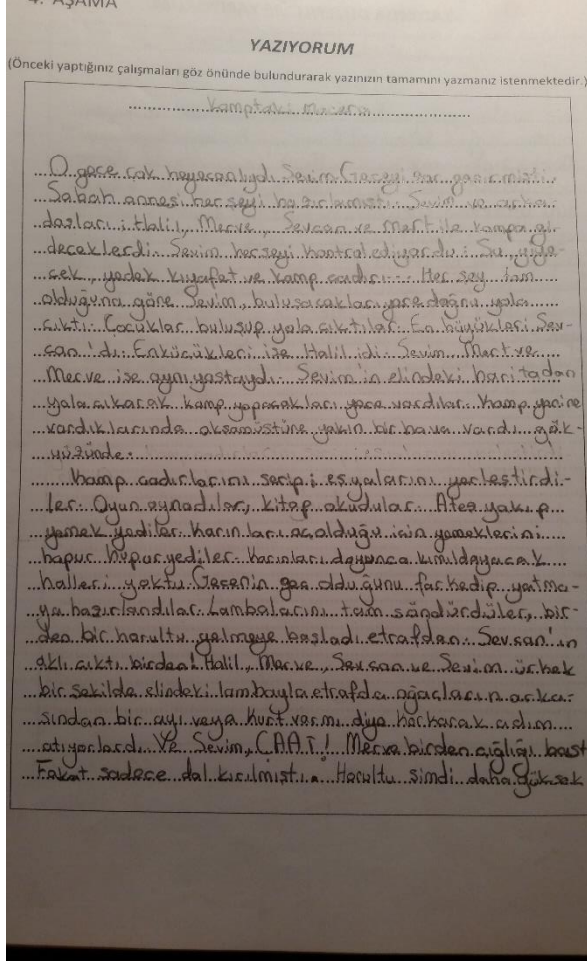
Şekil 25 Ara-test "Metni Düzenleme ve Gözden Geçirme"

Ön-test verileri incelendiğinde "Yazıyorum" aşaması ile "Yazımı Tamamlıyorum" aşaması arasındaki alanlarda çalışma yapmadıkları, çalışmaya gerek duymadıkları görülmüştür. Bu alanlar için yazılarında gerekli olmadığı görüşünün hâkim olduğu tespit edilmiştir. Ara-testte ise öğrenciler yazıları için düzenlemenin gerekli olduğunu düşünmüşler; ancak bu konuda belirli oranda çalışma yapmışlardır. Aynı metin üzerinde tekrar çalışmanın sıkıcı olması onların bu çalışmayı kısaca geçmek istediklerini düşündürmüştür. Bu bakımdan düzenleme yapmak onları yormuştur.

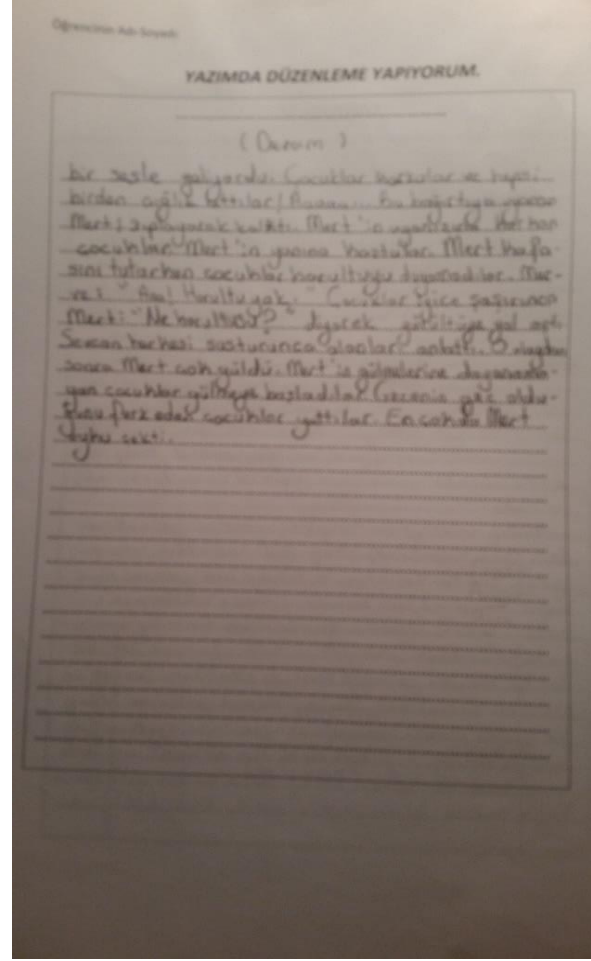
Son-test verileri incelendiğinde öğrencilerin bu aşamaları gerekli gördükleri, bu bölümlerde çalışmalar yaptıkları, çeşitli düzenlemeler, elemeler yaptıkları görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında zihinsel tasarım sürecindeki metnin paylaşma aşamasında geçtiği süre kadar öğrencinin yazının tasarlama aşamalarını göz önüne aldığı görülmektedir. Paylaşma aşamasından önce yazılmış geniş bir yazı örneği Şekil 25-26'da verilmiştir. Aynı yazıyı yazan öğrenci paylaşma aşamasında yazısında gereksiz gördüğü yerleri çıkararak "Yazımı Tamamlıyorum" kısmında yazısına son şeklini vermiştir. Ön-test ve ara-testte hiçbir öğrencinin bu kısımları doğru ve amacına uygun kullandığı görülmemiştir.

3. 10. Paylaşma

Yazının son aşamasıdır. Bu aşamada yazar artık yazısını okura bırakır yorum ve bakış açısı ile yeniden anlam kazanır. Öğrencilerin özgüveninin yerinde olması, yazısına güvenmesi bu aşamaya gelene kadar yaptığı ön çalışmalar neticesinde artmaktadır. Zihinsel Tasarım Modeli ile oluşturulan yazı örnekleri aşağıda verilmiştir. Yazısında son düzenlemeleri yapmadan son iki aşamaya dâhil olmayan taslak üzerinden oluşturulmuş bir yazı örneği Şekil 27-28’de verilmiştir.

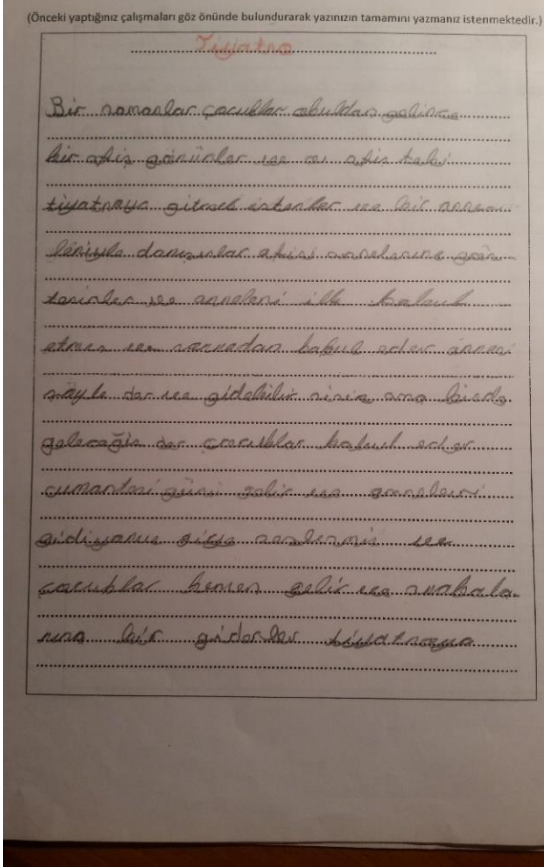

Şekil 29 Ön-test "Paylaşma"

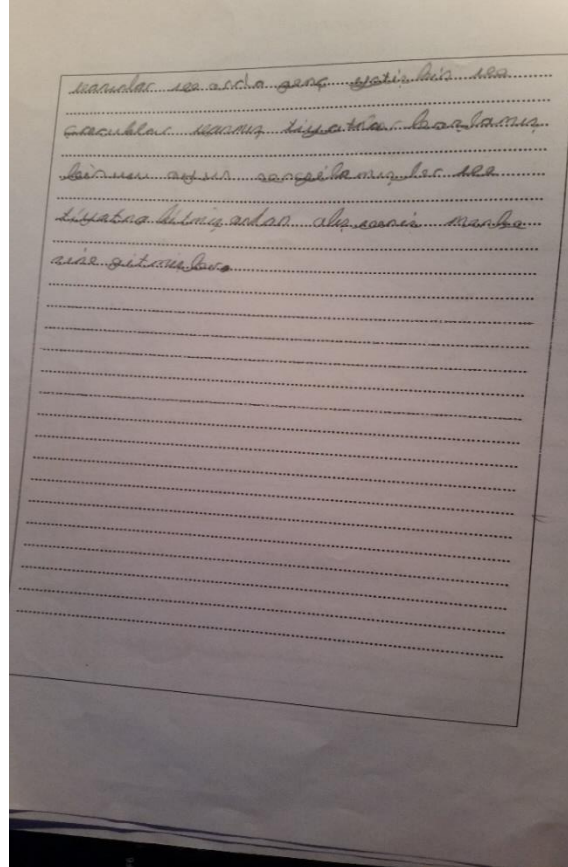

Şekil 28 Ön-test "Paylaşma"

Ara-testler incelendiğinde öğrencilerin yazılarında bazı küçük düzenlemeler yaptıkları ve yazılarının şekillenmesinde ön-testten farklı olarak yazılarını kısmen de olsa düzenledikleri görülmüştür. Ön-test sonuçlarına bakıldığında taslak ile yazı oluşturularak bırakılırken, ara-testte öğrencilerde "Düzenleme" kısmının da önemli olduğunun farkına varıldığı "Paylaşım" aşamasından önce yazının gözden geçirilmesi gerektiğinin farkına varıldığı tespit edilmiştir. Uygulamaya katılan on öğrenci bu aşamaları ara-testte kullanırken kalan on öğrenci yazısında düzenlemeye ihtiyaç duymamıştır. Bu açıdan bakıldığında yazının düzenlenme aşamasına gelene kadar yazıyla ilgilenmenin gerekli olmadığı düşünülmekteydi. Yazı becerisinin gelişmesinin çabuk sıkılan, hareketli küçük yaş gruplarında sıkıcı bulunması doğal karşılanabilir. Ama eksiklerin görülmesi, hataların düzeltilmesi için bu aşamalarda yazıyı okumanın, düzeltilmenin, üzerinde çalışmanın gerekli olduğu öğrenciler tarafından kısmen de olsa fark edilmiştir. Şekil 29-30'da ara-testte düzenleme yapılmış bir yazı örneği bulunmaktadır.

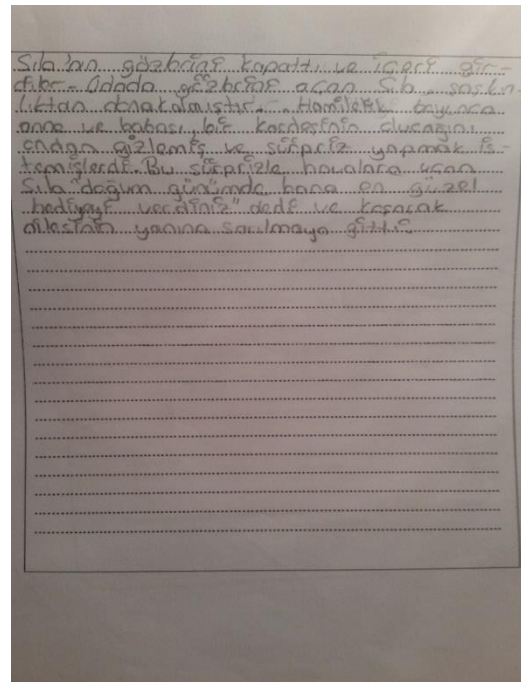

Şekil 30 Ara-test "Paylaşma"

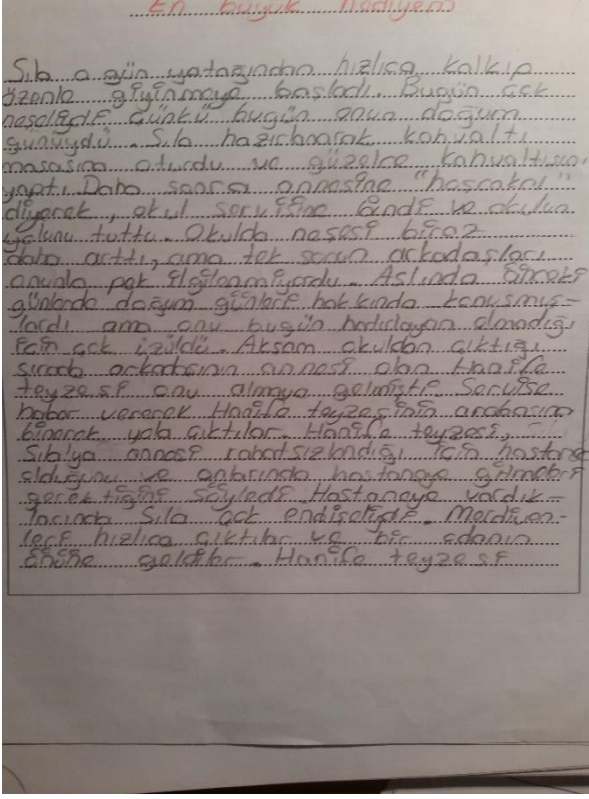

Şekil 31 Ara-test "Paylaşma"

Son-test verilerinde öğrencilerin büyük bir kısmı (16) bu aşamaları kullanmıştır. Yazıda düzenleme, kontrol etme, yazıya yönelik görüş alma ve düzeltmeler sonrasında paylaşmanın gerekli olduğunu fark etmişlerdir. Yazı üzerine düşünme, zamanla farklı bakış açıları oluşturma açısından yazıyı tekrar okumanın düzeltmenin gerekli olduğu bu aşamaların paylaşmada özgüven sağladığı görülmüştür. Son-test örneği verilen "En Büyük Hediym" başlıklı yazı kısaltılarak düzenlenmiştir. İlk aşamadaki bazı bölümlerin gereksiz olduğunu düşünen öğrenci yazısını şekillendirmede bu aşamaları aktif olarak kullanmıştır.

Şekil 32 Son-test "Paylaşma"

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Zihinsel Tasarım Modeli'nin öğrencilerin yazma becerisini geliştirmede, yazılı ürün oluşturmada etkili olduğu görülmüştür. Araştırma başlamadan önce uygulanan ön-test verileri incelendiğinde öğrencilerin yazma için zihinsel tasarım sürecini kullanmadan yazılarını oluşturdukları belirlenmiştir. Yazılarını oluştururken bir planlama yapmadıkları, yazının ana fikir, anahtar kelime belirleme, yazının ayrıntıları üzerine düşünme gibi aşamalarını zihinde gerçekleştirmedikleri görülmüştür. Başlık belirleme aşamasını gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Ara-test verileri incelendiğinde ön-testte gerçekleştirilmeyen anahtar kelime, yazıyı planlama ve ayrıntıları belirleme konusunda ilerleme kaydettikleri

görüldükçe yazıyı oluşturma, taslak yazma ve taslak üzerine çalışma konularında yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Uygulama sonunda zihinsel tasarım aşamalarının tamamını gerçekleştirdikleri ve yazılarını oluştururken paylaşma aşamasında yazının bütününe hâkim oldukları ve yazılarına güvendikleri tespit edilmiştir.

Yazmada yaşanan en büyük sıkıntının yazı oluşturma süreçlerini bilmeme, ön bilgileri harekete geçirerek araştırma yapma ve bilgi edinme eksiklerinden kaynaklanan sorunlar olduğu görülmüştür. Ön-test ve ara-test bulguları doğrultusunda öğrenciler yazının konusu, ana fikir için önemli olan anahtar kelimeleri tespit edemedikleri ve yazıda verilmesi gerekli ayrıntılar için bilgi toplamadan kaçındıkları görülmüştür. Yazma amacını belirleme ve amaca yönelik araştırma yaparak yazı oluşturma aşaması için ayrıca yazma etkinlikleri düzenlenmelidir.

Uzun metinler oluşturmak küçük yaş gruplarında zor ve zahmetli gelmektedir. Bu durum kaleme ve kâğıda aşırı bağımlı olma, zihinde çalışma yapmayı bilmemekle açıklanabilir. Yazmak istedikleri için yaptıkları ön çalışmaların zihinsel süreçte tamamlanmasını sağlamak yazan kişinin işini kolaylaştırıcaktır. Ön-test ve ara-test "Yazma Süreci Formu" öğrenciler tarafından zahmetli bulunurken son-testte bu aşamaları zihinde tamamlayıp sadece aktarmaları ve somut hâli görmelerini sağladığı için keyifli gelmiştir. Yazıyı oluşturmak için gerekli olduğunu ifade eden öğrenciler form olmadan da bu süreci gerçekleştirebileceklerdir. Özkara (2005) "6+1 Analitik Yazma Ve Değerlendirme Modelinin 5. Sınıf Öğrencilerinin Hikâye Edici Metin Yazma Becerilerini Geliştirmeye Etkisi" adlı çalışmada "kendini ifade etme, fikirlerini doğru sıralama, doğru kelimeler seçerek yerli yerinde kullanma vb. sorunlar yaşayan öğrencilere yönelik, 6+1 Analitik Yazma ve Değerlendirme Modeliyle eğitim verildiğinde bu sorunu aştıklarını ifade etmiştir. İki araştırma sonucu karşılaştırıldığında fikirlerin sıralanması ve düzenlenmesi yazma modellerinin etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple yazmaya yönelik çalışmalarda fikir oluşturma ve sıralama konusunda zorlandıkları söylenebilir.

Yazmada yazının amacının, türünün, konusunun, ana fikrinin, önceden belirlenmesi metin oluşturmada kolaylık sağlamaktadır. Yazma etkinliklerinde amaç ve konu belirlemenin

yazma sürecini kolaylaştırdığı ve tüm yazılarda gerekli olduğu göz önüne alınarak planlama yapılmalıdır.

Yazmada planlama yapmak ve yazıyı bir program doğrultusunda şekillendirmek oldukça önemlidir. Yazmada planlamanın gereklidir ve yazma sürecinde zihinsel hazırlık sürecinin uygulanması ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır. Yazının bölümlerinin sırayla oluşturulması beklentisinin zaman zaman yazının oluşmasına engel teşkil ettiği görülmektedir. Yazı bir bütün hâle gelene kadar farklı bölümler zamana yayılarak, düzenlenerek oluşturulabilir. Bu bakımdan metinler parçalar hâlinde yazılmalı ve son metin üzerinde çalışma alışkanlığı kazandırılmalıdır. Yazının oluşturulması zamana yayılarak düzenleme yapılması için acele edilmemelidir. Karatay (2011), "4+1 Planlı Yazma Ve Değerlendirme Modelinin Öğretmen Adaylarının Yazılı Anlatım Tutumlarını Ve Yazma Becerilerini Geliştirmeye Etkisi" adlı çalışmasında deney grubunda yazılı anlatımda başarılı oldukları tespit edilmiştir. Yazmada plan aşamasının önemli olduğu çalışmanın orta sonucu olarak ifade etmek mümkündür.

Zihinsel Tasarıma Dayalı metin oluşturmada ortaokulun ilk sınıfı olan 5. sınıflarla yapılan bu çalışmada öğrencilerin yazma konusunda gelişim gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu bulgu ışığında "Zihinsel Tasarıma Dayalı Yazma Modeli"nin farklı yaş gruplarında da denenmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akyol, H. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Beretier, C., Scardamalia, M. (1987). *The psychology of written composition*. <https://books.google.com.tr/books?id=td78AQAAQBAJ&dq=The+psychology+of+writt en+composition.&hl=tr> sayfasından erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, K. E. vd. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Deane, P., Odendahl, N., vd. (2008). B. *Cognitive Models of Writing: Writing Proficiency as a Complex Integrated Skill* (ETS, Princeton, NJ).
- Erdoğan, Ö. (2012). *Süreç temelli yaratıcı yazma uygulamalarının yazılı anlatım becerisine ve yazmaya ilişkin tutuma etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Günay, D. (2007). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşım ve modeller*. Ankara: Pegem.
- Flower, L., Karen A. vd. (1989). *Planning in writing: the cognition of a constructive process*. A Rhetoric of Doing, Ed. Stephen Witte, Neil Nakadote, Roger Cherry. Carbondale: Southern Illinois University Press. In press.
- Flower L. ve Hayes, J. R. (1997). A cognitive process theory of writing. Villanueva, Victor, Jr., (Ed.) *Cross-talk in comp theory: a reader* içinde (s. 251-276). Urbana: National Council of Teachers of English.
- Karatay, H. (2011). 4+1 planlı yazma ve değerlendirme modelinin öğretmen adaylarının yazılı anlatım tutumlarını ve yazma becerilerini geliştirmeye etkisi. *Turkish Studies*. Volume 6/3 Summer 2011, p. 1029-1047
- Kurudayıoğlu, M. & Karadağ, Ö (2010). İlköğretim öğrencilerinin yazılı anlatımlarının konu seçimleri açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt: 7, Sayı 13, s. 192-207.

- Özkara, Y. (2007). *6+1 analitik yazma ve değerlendirme modelinin 5. sınıf öğrencilerinin hikâye edici metin yazma becerilerini geliştirmeye etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Scardamalia, M. ve Bereiter, C. (2006). Knowledge building: theory, pedagogy, and technology. In K. Sawyer (Ed.), *Cambridge Handbook of the Learning Sciences* (pp. 97-118). New York: Cambridge University Press. http://ikit.org/fulltext/2006_KBTheory.pdf adresinden erişilmiştir.
- Temizyürek, F. & Balcı A. (2006). *Cumhuriyet dönemi ilköğretim okulları Türkçe programları*. Ankara: Nobel.
- Ülper (2012), Taslak Metinlere Öğretmenler Tarafından Sunulan Geribildirimlerin Özellikleri. *Eğitim ve bilim*, Cilt 37, Sayı 165.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

SUMMARY

While using writing skills as tool in learning, writing processes must be known to produce a written product. It is possible to produce successful original texts by comprehending writing in mental process. Writing is not special skill but it is language skill area that can be learned. Hence, models are developed to teach writing. Two writing models are developed by Flower and Hayes based on cognitive processes and Beretier and Scardamalia with respect to mental dimension of writing process. They have been known as models focusing on mental dimension of writing and design of writing process on mind. First one of these models state "Writing Model by Directly Transferring" include studies for novice writers and "Writing Model by Transforming" do ones for expert writers. In traditional understanding, writing was perceived as skill granted particularly to some people and it was thought that everybody could not write. However, people can produce texts by knowing reading and writing and using oral language skills (Beretier & Scardamalia, 1989). Directly transferring things on mind is explained by writing directly. Preparing writings on mental process by using concepts and constructs in transformation process is stated in writing by transforming. It accepts writing as a problem and explains as a problem solving process. By gathering these two models, it is considered that a novice writer can produce texts with successful processes.

In the current study, the effect of writing teaching process using "Writing Model based on Mental Design" on the development of writing. In the present study examining students' text writing levels in the stages of "Writing Model based on Mental Design", the answer of the question of "How do Writing Models based on Mental Design develop students' text writing skills?" Based on this aim, the case study as a qualitative research method was used. The sample was composed of twenty 5th grade students in a middle school. The activity papers were conducted to this group of students before, during and after education based on the model and evaluated. Their development on the stages of "context, text type, reader of text, sentence or sentence groups providing the main idea of the text, entry of text and identifying result, determining details used in the growing part of text, writing draft, selecting title, editing text, revision and sharing" was analyzed by descriptive and content analysis techniques.

Based on the findings, it was determined that the students could produce original texts by developing themselves through these stages. It was observed that Mental Design Model was effective on students' development on writing skills and producing written products. It was identified that the students prepared their writings without using mental design process based on the findings of pre-test applied at the beginning of the study. It was observed that they did not plan for their writing and make the stages of main idea of text, identifying key words, thinking about details on their minds. They made the identification of title. The conclusion that development on the stages of key words, planning the text and identifications of details that were not observed on the pre-test while the students could not efficaciously forming text, writing draft and studying on the draft was found based on the findings of the second test applied during the education. With respect to application, it was determined that the students completed the stages of mental design and control whole text during text producing and sharing and were confident about their writing.

It was observed that the greatest problem in writing resulted from not knowing the stages of producing text, investigation based previous knowledge and deficiency in knowledge acquisition. According to the findings of pre-test and second test, the students could not identify important key words for main idea, context and make efforts for making investigation to acquire knowledge for necessary details. Regulation of writing activities can be suggested for the stage of producing text by identifying aim of text and make investigation based on this aim. Determining aim, type, context, main idea previously can enhance producing text. The plan should be made by considering that identification of aim and topic encourage writing activities and they are necessary for all writings. Planning and shaping writing based on a program were important. The planning is necessary for writing and the works about application of preparation for writing process must be done. The expectation that the parts of writing are prepared respectively sometimes prevents the production of writing. Different parts can be produced by regulating and stringing out until making writing a whole. In this respect, the texts should be written into parts and studying on the last text should be made a practice. Taking students' time should be performed in order to producing writing and regulating extending over a period of time. Producing long texts is difficult and troublesome for students of small age levels. This can be explained

by being addicted to pencil and paper and not knowing how to study on mind. Providing the completion of pre-studies on mind willingly encourages the works of writers. The students thought that pre-test and second test “Form of Writing Process” were difficult for them but post-test was funny because they completed processes on their mind, transferred and saw the concrete form of their writing. The students who explain that it is necessary to form text can perform this process without form.